

ІНШОМОВНЕ ДІЛОВЕ СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ДІЛОВА ІНОЗЕМНА МОВА»

Постановка проблеми. У зв'язку з переглядом концепції української освіти та її модернізацією основним завданням професійної освіти стає підготовка кваліфікованого працівника належного рівня та профілю, конкурентноспроможного на ринку праці, компетентного фахівця, який вільно володіє своєю професією, орієнтується у суміжних сферах діяльності та ефективно працюватиме за спеціальністю на рівні світових стандартів. Тенденція до розширення міжнародних зв'язків та інтеграції України в світову спільноту вимагає від студентів оволодіння вміннями іншомовного спілкування. Адже для успішного розвитку і забезпечення конкурентоздатності на світовому ринку Україні потрібні фахівці, які здатні не тільки читати і перекладати спеціальну іноземну літературу, але й вступати в ділові контакти.

У “Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти” підкреслюється, що володіння вміннями іншомовного спілкування допоможе підготувати всіх європейців до зростаючих потреб міжнародної мобільності та тіснішої співпраці в галузі освіти, культури, науки, торгівлі, промисловості [1, с. 108].

Виняткову роль у досягненні цієї мети відіграє розвиток вмінь та навичок вільного володіння іноземною мовою як засобом повсякденного та ділового спілкування в рамках професійної діяльності. Політичні, соціально-економічні та культурні реалії сучасності вимагають розширення функцій іноземної мови як навчального предмета. Основна мета навчання іноземній мові сьогодні - розвиток у студентів готовності використовувати її як інструмент міжкультурної комунікації для взаємозалежного комунікативного і соціокультурного розвитку студентів, для підготовки їх до ефективної діяльності на міжнародному рівні. Необхідність розширення міжнародних контактів підвищує на ринку праці

затребуваність фахівців з високим рівнем готовності до іншомовного ділового спілкування, а уміння ділового спілкування іноземною мовою стають для студентів ціннісно-осмисленими і особистісно-значимими.

Таким чином, на сучасному етапі актуалізується і стає важливим напрямком педагогічної науки проблема розвитку вмінь ділового іншомовного спілкування студентів. Вирішення цього завдання вимагає вивчення, перегляду, пошуку та впровадження нових педагогічних технологій, введення спецкурсів, які враховують реалії соціокультурних та економічних умов і дозволяють підвищити ефективність ділового спілкування в навчальному процесі.

Метою даної статті є вивчення засад організації іншомовного ділового спілкування студентів у процесі вивчення дисципліни «Ділова іноземна мова».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням навчання ділового спілкування іноземною мовою присвячено низку праць таких науковців, як О.Биконя, Д. Бубнова, О.Гойхман, Н.Драб, Т.Дрідзе, Н.Зінукова, О.Кавнацька, Є.Клюєв, А.Коваль, С.Кожушко, С.Коломієць, Л.Котлярова, В.Ласкавий, М.Лебедева, Л.Манякіна, Е.Мірошниченко, О.Митрошенков, П.Мицич, О.Павленко, О.Пенькова, С.Радецька, Г.Скуратівська, В.Соколова, О.Тарнопольский, В.Томілов, М.Вазерман, N.Brieger, P.O'Connor, B.Dignen, J.Ehrenborg, J.Mattock, A.Pilbeam, H.Raiffa, F.Scott-Barett та ін.

Загальні аспекти комунікативної діяльності розглядаються у працях В.Васильєва, А.Капської, А.Москаленко, Г.М'ясоїд, В. Поліщук, Н.Скотної, М.Тимченко та ін. Питань підготовки фахівців до іншомовного спілкування торкаються в своїх працях Н.Гайдук, В.Кемінь, І.Ключковська, Л.Клочко, Н.Микитенко, Л.Нагорнюк, Л.Онуфрієва, Н.Соболь, сучасні підходи до іншомовної освіти фахівців досліджують І.Беляєва, Н.Гайдук, М.Зайберт, І.Ключковська та ін.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічних досліджень дає змогу констатувати той факт, що проблема спілкування вирішується в них з позиції формування комунікативних умінь і навичок усної або писемної мови, розкрито сутність і структуру іншомовного спілкування у сфері ділових контактів, педагогічні умови організації ділового спілкування у вузі. Готовність до ділового спілкування на міжкультурному рівні розглядають як складову частину професійної компетентності майбутнього фахівця та актуальне завданням вищої школи. Розгляд питання іншомовного ділового спілкування студентів зумовлений соціальним замовленням суспільства на фахівців, що володіють високим рівнем готовності до іншомовного ділового спілкування і науковим підходом до його формування з одного боку та затребуваністю продуктивного ділового спілкування студентів іноземною мовою в майбутній професійній діяльності з іншого, що в свою чергу передбачає необхідність розробки цілісної системи організації іншомовного ділового спілкування студентів вищих навчальних закладів в процесі професійної підготовки.

На основі аналізу наукової літератури ділове спілкування розуміємо як комунікативну діяльність, структурними компонентами якої є: предмет спілкування – інша людина; потреба у спілкуванні, що полягає у намаганні індивіда пізнати і оцінити інших людей, навколишню дійсність і з допомогою цього – глибше пізнати і оцінити себе; комунікативні мотиви – те, заради чого здійснюється спілкування; дії спілкування – одиниці комунікативної діяльності, цілісні мовленнєві акти, адресовані іншим людям; завдання спілкування – мета, на досягнення якої в конкретній комунікативній ситуації спрямовані комунікативні дії; засоби спілкування – операції, за допомогою яких здійснюється спілкування (мова, міміка, жести тощо); продукт спілкування – особливі утворення матеріального і духовного характеру, які формуються в процесі спілкування [3, с. 9].

Іншомовне ділове спілкування розглядають як вид чітко регламентованого спілкування для встановлення, розвитку і поглиблення контактів в ситуаціях міжкультурної професійно-орієнтованої комунікації, змістом яких є соціально-значима спільна діяльність, спрямована на вирішення проблем шляхом зіставлення предметних позицій, різних точок зору і пошуку прийнятних для всіх партнерів варіантів розв'язку в процесі проведення ділових бесід, нарад, переговорів [3, с. 16].

Навчання іншомовного ділового спілкування має відбуватись в рамках реалізації принципів комунікативного підходу, які Д.Бубнова пропонує класифікувати на принципи, пов'язані зі змістом навчання студентів ділового спілкування, з моделлю навчання ділового спілкування та з організацією процесу навчання ділового спілкування.

Зокрема принципи, пов'язані зі змістом навчання ділового спілкування передбачають:

- урахування потреб студентів як майбутніх фахівців окремих галузей, що реалізується через відбір змісту навчання, тобто кола типових комунікативних ситуацій;
- впровадження принципу комунікативної достатності рівня розвитку комунікативної компетенції, що розуміють як (1) мінімальний рівень компетенції у тому виді мовленнєвої діяльності, що розвивається, який дозволяє цій мовленнєвій діяльності функціонувати, і (2) мінімально необхідне коло мовленнєвих завдань, які студенти мають навчитися розв'язувати, тобто мінімум типових комунікативних ситуацій;
- автентичність матеріалів для навчання ділового спілкування іноземною мовою.

Принципи, пов'язані з моделлю навчання ділового спілкування:

- навчання спілкуванню через спілкування – максимальне наближення до умов, в яких мова функціонуватиме;
- спрямованість навчального спілкування на передачу змісту, на подальше продукування власних висловлювань;

- ситуативність природно впливає з комунікативного спрямування навчання й означає систематичну організацію спілкування в комунікативних ситуаціях;
- зростання складності й евристичності завдань;
- доцільність спілкування студентів.

До принципів, пов'язані з організацією процесу навчання ділового спілкування автор відносить інтерактивність, недомінантну роль викладача та його толерантність до помилок студентів [2, с. 3].

Ефективність організації ділового спілкування можна досягнути за умови визначення професійної підготовки фахівців як результату впливу на інтелектуальний, мотиваційно-ціннісний і поведінковий аспекти особистості, а освітній процес і діяльність його суб'єктів розглядати як ділове спілкування його учасників, основним завданням якого є продуктивна взаємодія в діалогічних формах спілкування, що забезпечують співробітництво та партнерські відносини. Вибір цілей, змісту, методів і форм організації процесу навчання має першорядне значення і передбачає спрямування діяльності на поетапне формування умінь ділового спілкування, а розроблені системи вправ забезпечують реалізацію педагогічного управління процесом організації іншомовного ділового спілкування студентів.

Навчання має відбуватися в умовах, максимально наближених до умов, в яких функціонує мова. Цього можна досягти через організацію навчального матеріалу у вигляді діалогів від початкового діалогу-зразка – до непередбаченого спілкування в комунікативній ситуації в ході рольових і ділових ігор, що забезпечить наявність несподіваних, непередбачуваних елементів у навчальному спілкуванні, яке пов'язане з широким діапазоном вибору як плану змісту, так і плану вираження.

Організація іншомовного ділового спілкування передбачає використання низки різноманітних методів, форм та засобів, зокрема вивчення навчального матеріалу реалізується через словесні методи

(бесіда, пояснення, розповідь, інструктаж, робота з підручником); наочні методи (ілюстрування, демонстрування); практичні методи (усні і письмові вправи); методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності (опори на життєвий досвід студентів, створення ситуації новизни, створення відчуття успіху, ігри, диспути, дискусії). Серед форм виділяють лекції, практичні заняття, факультатив, індивідуальна, групова, самостійна робота. Засоби, доцільні для використання, поділяють на друковані джерела (підручники, посібники, демонстраційні картки) та технічні засоби (компакт-диски, аудіокасети, діафільми, кінофрагменти, комп'ютер). Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі на сучасному етапі набуває особливої актуальності та передбачає більшу самостійність викладача в організації та здійсненні навчального процесу, значне розширення прав і можливостей педагога у розв'язанні завдань навчання іншомовному діловому спілкуванню. Використання комп'ютерних технологій у викладанні курсу «Ділова іноземна мова» дозволяє відійти від традиційних форм навчання й підвищити індивідуалізацію навчальної діяльності студентів, оптимізувати засвоєння мовних структур та граматичних правил, а також подолати монотонність у формуванні мовленнєвої та комунікативної компетенції студентів під час навчання діловому спілкуванню іноземною мовою. А це, в свою чергу, сприяє досягненню мети застосування інтерактивних методів – створення комфортних умов навчання, в яких пріоритетом стає тісна взаємодія.

Розвиток іншомовних комунікативних умінь у контексті ділової взаємодії є більш успішним в умовах поетапної організації. Процес організації іншомовного ділового спілкування передбачає реалізацію підготовчої складової, етапу ділового мінімуму, ділової компетентності та ділової активності з опорою на принцип подачі навчального матеріалу блоками зростаючої складності. Основою для цього має стати взаємозв'язок сукупності інваріантних елементів (суб'єктів процесу освіти,

дидактичних цілей навчання, педагогічних умов) і варіативних елементів (змісту, методів і організаційних форм навчання).

Ефективність розвитку іншомовного ділового спілкування забезпечує комплекс педагогічних умов: вплив на інтелектуальну, мотиваційно-ціннісну і поведінкову сфери особистості визначає професійну підготовку фахівців; організація взаємодії викладачів і студентів у діалогічних формах спілкування і спрямованість цілей, змісту, методів і форм організації навчання сприяють поетапного підвищення рівня готовності до ділового спілкування; педагогічне управління здійснює процес організації ділового спілкування.

Вивчення курсу "Ділова іноземна мова" сприяє переходу мотивації вивчення іноземної мови з пізнавального рівня в професійно-значущий, сприяє засвоєнню знань у діяльності через моделювання реальних ситуацій іншомовного ділового спілкування в сфері професійних контактів, розвитку взаємодії студентів у процесі іншомовного ділового спілкування, самопізнання, самооцінки і потреби до самовдосконалення, сприяє розширенню їх кругозору, збільшенню обсягу знань про лінгвокраєзнавчі реалії. Навчання іншомовного ділового спілкування сприяє формуванню більш цілісної картини світу, де іноземна мова служить засобом пізнання і спілкування.

За умови чіткої професійної спрямованості курс навчання іншомовного ділового спілкування сприяє поглибленню інтересу майбутніх фахівців до обраної професії, намаганням отримати знання з різних джерел, в тому числі й іншомовних, що дає можливість ознайомитися з досягненнями науки і практики в конкретній галузі за кордоном з подальшим застосуванням у власній професійній діяльності. В процесі оволодіння вміннями іншомовного спілкування відбувається цілеспрямоване виховання особистості майбутнього фахівця загалом, розширення його світогляду, поглиблення знань про навколишній світ, людей-носіїв мови, що вивчається, їх звичаїв, культури, менталітету, а

також формування окремих професійно-особистісних якостей, необхідних для професійного становлення фахівця.

Висновок. Для майбутніх фахівців розвиток умінь ділового спілкування є одним з найважливіших напрямів їх професійного та особистісного становлення. Сьогодні, коли відбувається інтенсивне поглиблення міжнародних контактів України, активізація процесів європейської та світової інтеграції, володіння вміннями іншомовного ділового спілкування набуває особливого значення, розглядається як важлива складова професійної компетентності. Отже, формування умінь іншомовного ділового спілкування повинно стати обов'язковим компонентом професійної підготовки фахівців, а вища школа покликана створити оптимальні педагогічні умови для ефективного розвитку ділового спілкування в процесі навчання студентів.

Список використаної літератури:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. — К.: Ленвіт, 2003. — 273 с.
2. Бубнова Д.В. Методика навчання ділового спілкування англійською мовою студентів старших курсів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Д.В. Бубнова ; Київ. нац. лінгв. ун-т. — К., 2007. — 24 с.
3. Канюк О.Л. Формування умінь іншомовного ділового спілкування майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.Л. Канюк ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. — Т., 2009. — 20 с.

Анотація. Стаття присвячена вивченню засад організації іншомовного ділового спілкування студентів. На основі аналізу наукової літератури дано визначення ділового спілкування, зазначено принципи комунікативного підходу та комплекс педагогічних умов. Розглянуто методи, форми і засоби організації іншомовного ділового спілкування та наголошено на

особливій актуальності використання комп'ютерних технологій у навчанні ділового спілкування іноземною мовою. Доведено необхідність володіння вміннями іншомовного ділового спілкування як важлива складова професійної компетентності.

Ключові слова. Іншомовне ділове спілкування, комунікативний підхід, професійна компетентність.

Abstract. The article is devoted to the foundation study of students' foreign communication in formal spheres. On the basis of the scientific literature the definition of formal communication, specified principles of the communicative approach and a complex of pedagogical conditions have been described. The methods, forms and means of foreign formal communication organization are considered and the special importance of computer technologies in the teaching of foreign formal communication have been emphasized. The necessity of foreign formal communication skills as an important component of professional competence has been proved.

Keywords. Foreign language, formal communication, communicative approach, professional competence.

Аннотация. Стаття посвящена изучению основ организации иноязычного делового общения студентов. На основе анализа научной литературы дано определение делового общения, указаны принципы коммуникативного подхода и комплекс педагогических условий. Рассмотрены методы, формы и средства организация иноязычного делового общения и отмечена особая актуальности использования компьютерных технологий в обучении деловому общению на иностранном языке. Доказана необходимость владения умениями иноязычного делового общения как важная составляющая профессиональной компетентности.

Ключевые слова. Иноязычное деловое общение, коммуникативный подход, профессиональная компетентность.